

## Píše Zuzana Jürgens

(E\*forum, 08. 12. 2014)

Pražské **Gymnázium Na Zatlance** vydalo na jaře letošního roku pozoruhodnou publikaci, jež je výsledkem čtyřletého školního projektu z let 2008–2011 věnovaného česko-německým vztahům. V jeho průběhu připravilo pod vedením pedagoga Radka Aubrechta takřka padesát studentů biografický slovník osobností německojazyčné Prahy napříč všemi obory; takto interdisciplinárně zaměřená příručka přitom pro tuto oblast dosud nebyla k dispozici.

Životopisná hesla v knize s názvem **Německy mluvící Praha** (268 s.) doplňují stručné kapitoly věnované společenským, kulturním, vědeckým a sportovním institucím pražské německojazyčné menšiny, soupis odborné literatury a obsáhlé poděkování všem, kdo přípravu knihy podpořili jak zprostředkováním informací, tak finančně. Jakkoli se jedná o výsledek práce gymnaziálních studentů, kteří mají případnou vědeckou kariéru teprve před sebou, autoři *Německy mluvící Prahy* se vesměs řídili pravidly vědecké práce. Kromě výše uvedeného soupisu odborné literatury je tak například pod každým heslem či kapitolou uvedena literatura, ze které autor či autorka čerpali. Často přitom nejde jen o knižní, ale zejména o časopisecké publikace z českojazyčných, ale také německých či anglických zdrojů, jejichž „odhalení“ předpokládá pokročilou schopnost řešerše.

Jak v úvodu upozorňuje iniciátor projektu a vedoucí autorského kolektivu Radek Aubrecht, je *Německy mluvící Praha* především „prací kompilační“ (s. 12), tj. jejím primárním cílem nebylo předložit publikaci typu vědeckých bio- a bibliografických kompendií. Přesto se u některých osobností podařilo dohledat a zveřejnit dosud neznámé informace, zejména díky spolupráci s jejich potomky. Jde například o stoupence sionismu Roberta a Felixe Weltschovy, lékaře Rudolfa Altschula či architekta Ernsta Mühlsteina. Rozsah jednotlivých hesel – celkem je jich přes 450 – se pohybuje okolo deseti řádků (s ojedinělou výjimkou delšího portréту Franze Kafky). Poděkování v závěru knihy poskytuje dostatečně výmluvnou informaci o tom, jak (mezinárodně) rozsáhlou síť kontaktů se autorům podařilo vybudovat.

Úvodní kapitoly publikace věnované hlavním pražským německým institucím, založeným v průběhu 19. století a působícím do konce 2. světové války, poskytují podstatný vhled do širších společenských, vědeckých a kulturních podmínek života německy hovořících obyvatel města. Jde o divadla a divadelní spolky, literární scénu, vlivný spolek Německé kasino, vědecké instituce a vysoké školy; jako jakési „instituci“ per se je jedna kapitola věnována pražským Židům. Doplněny by mohly ještě být spolky výtvarné, například Prager Secession (1929–1937). Protože tyto medailony pocházejí

z pera různých autorů, je patrná jejich stylistická a obsahová nevyváženost – vzhledem k tomu, že většinu z nich napsali studenti, kteří dosud neprošli univerzitním školením, je však především třeba zdůraznit celkovou úroveň textů (snad s výjimkou kapitoly o dnešním Stavovském divadle, která poskytuje částečně zmatečné, respektive neúplné informace. Jakkoli například autor píše, že „o dnešním Stavovském divadle se jako o německém divadle dá mluvit v podstatě už od jeho založení“ [s. 19], jeho historie, zejména pokud jde o německy či česky hovořící publikum, repertoár a české či německé umělce, je složitější: od roku 1824 hrálo divadlo pravidelně též česky, působil tu například František Škroup a premiéru zde měla Tylova *Fidlovačka*).

Heslář *Německy mluvící Prahy* je řazen alfabetycky, chronologicky nejstarší – datem narození – je Karl Heinrich Seibt, profesor estetiky a filosofie, ročník 1735, nejmladší pak Joseph John Kohn, profesor matematiky, který se narodil v roce 1932, o sedm let později s rodiči emigroval do Ekvádoru, odkud pak odešel do USA. Vzhledem k tomu, že autoři nikde neuvádějí kritéria, jimiž se při sestavování slovníku řídili a na jejichž základě jednotlivé osobnosti vybírali, lze se jen domýšlet, jak postupovali. Ne zcela zřejmé přitom je, jaké období si stanovili jako výchozí (a proč); není to ani – jako jedna z možností – zavedení němčiny jako úředního jazyka Josefem II., ani počátky českého národního obrození na konci 18. a začátku 19. století, jako doba, kdy užívání toho kterého jazyka ve veřejných i soukromých kontextech získává nový, společensko-kulturně-politický rozměr. Většina zastoupených osobností se narodila a žila v 19. století, s přesahem do první poloviny století dvacátého. Po vlně předválečných emigrací a transpotech židovských obyvatel do koncentračních táborů během druhé světové války zanikl fenomén „německy mluvící Prahy“ definitivně po roce 1945, s odsunem většiny obyvatel, kteří se hlásili k německé národnosti. Jak ukazují některé portréty – Paul Eisner, Hedda Sauerová, Lenka Reinerová –, i v naprosto nové poválečné situaci se určité ostrůvky německého života v Praze udržely.

Pokud jde o výběr osob, autoři se zjevně rozhodli pro co nejširší pojetí, tj. zahrnout všechny ty, kdo v Praze strávili alespoň pár let života, ať už jako vědci, umělci či podnikatelé (výjimku představuje několik osobností, které se v Praze pouze narodily a odešly z ní předtím, než tak či onak vstoupily do veřejného života, jako například Berta Suttnerová). Stejně tak široké je rozpětí oborů a oblastí, v nichž dotyční působili – od architektury, lékařství, humanitních věd, umění, po podnikání ad. –, plasticky tak před očima vyvstává pestrý obraz německojazyčného života v Praze, v obecném povědomí dosud často redukováný na umění (literaturu přelomu 19. a 20. století) a případné národnostní politické spory. Rozhodující rovněž není německá národnost, nýbrž užívání německého jazyka v profesním i soukromém životě, což se týká zejména německojazyčných Židů. Řada pražských německy mluvících obyvatel přitom ovládala i češtinu a hrála roli „prostředníků“ mezi oběma přece jen kulturně i společensky rozdílnými světy. Přítomný soupis by jistě bylo možné dále rozšířit – například o lékaře Ernsta Wodaka (z jeho vzpomínek cituje Ines Koeltzsch v knize *Geteilte Kulturen*), herečku Elsbeth Warnholtz (matka Hany Frejkové) či významné výtvarníky (Augusta Brömseho, Georga Karse, Mary Duras, Josefa Hegenbartha ad.) – a korigovat (například fotografie u hesla spisovatele a překladatele Otty Picka patří vědci a

politologovi Otto Pickovi, nar. 1925); to však nesnižuje celkový přínos slovníku - v šíři záběru a kvalitě zpracování.

Úvodní kapitoly o německém životě v Praze vyjdou v první polovině příštího roku z iniciativy Wolfganga Schwarze, kulturního referenta pro české země při Spolku Adalberta Stiftera, v německém překladu a budou tak přístupné i německým čtenářům. Pro základní orientaci v problematice a zvláště pro pedagogické účely na středních školách jsou výbornou pomůckou. K širší české veřejnosti se však *Německy mluvící Praha* zřejmě bohužel nedostane - ze záhadných důvodů se v běžné distribuci nedá sehnat.

[www.ipsl.cz](http://www.ipsl.cz)